The field evaluation on Karaimai Island in Trakai

In 2014, an evaluation (6 test pits, a total of 12 m^2) was conducted at the site of a monument, dedicated to Grand Duke Vytautas of Lithuania, that is planned for the SE part of Karaimai (Karvinė) Island (in Lake Galvė) in Trakai Old Town (Fig. 1). The manor of the magnate Sapiega family existed on the island in the 16th century. A 50–55 cm thick cultural layer and sunken structures with household pottery and other finds characteristic of the 17th–19th centuries were recorded in test pits 2, 3, and 4 (Fig. 2).

Mantas Daubaras,
Robertas Zilinskas,
Marius Putrimas

Verkių dvarvietės P dalis

Verkiai istoriniuose šaltiniuose minimi nuo XIV a. II pusės. Žinoma, jog 1387 m. Jogaila, įsteigęs Vilniuje vyskupiją, jos vyskupams, be kitų žemių, užrašė Verkius vasarvietei pastatyti. Paskutinis Verkiuose statė vyskupas I. J. Masalskis XVIII a. II pusėje. Verkių klasicistinis ansamblis buvo suprojektuotas ir pradėtas statyti 1769 m. Lietuvos architekto M. Knakfuso, iš jo rūmų statybą perėmė L. Stuoka-Gucevičius, dirbęs Verkiuose iki 1788 m. 1842–1844 m. Verkių rūmai buvo rekonstruoti: išgriauti iki tol stovėję centriniai rūmai, prie šoninio R sparno pristatyti Š galo bokštas, salės priestatas, kitame pastato gale prijungta stiklo ir geležies konstrukcijos oranžerija. Dabartinė buvusi Verkių dvaro sodyba užima 82,4 hektaro bendrą plotą, joje išsidėstę 29 dvaro pastatai.

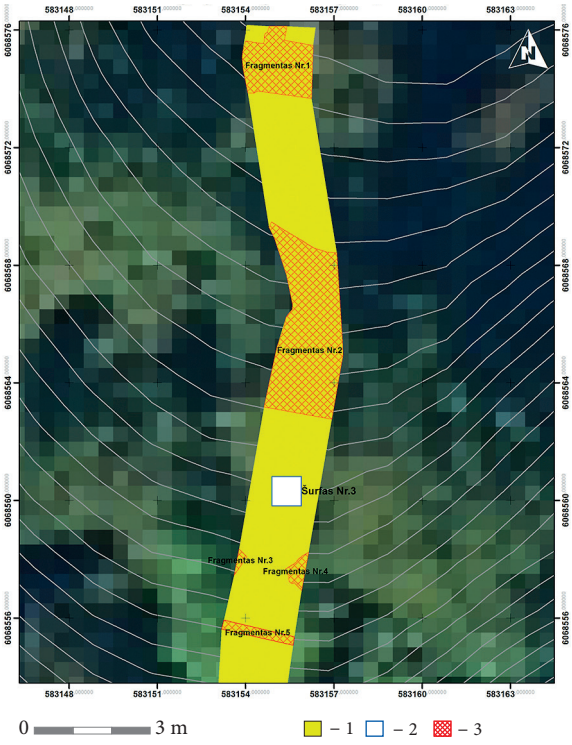

1 pav. 2014 m. atidengtų mūrų situacijos planas: 1 – 2014 m. žvalgyta teritorija; 2 – 2014 m. tirtų šurfų vietos; 3 – 2014 m. atidengtų mūrų vietos. Sudarė M. Daubaras.

Fig. 1. Situation plan of the masonry walls unearthed in 2014: 1 – area surveyed in 2014; 2 – test pits excavated in 2014; 3 – locations of the masonry walls unearthed in 2014.

Archeologiniai tyrimai Verkių dvaro sodybos komplekse, užvažiuojamųjų namų teritorijoje (UK 24996) atlikti 2005 m. Čia buvo ištirtas 47 m^2 bendras plotas (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 207–211). 2007 m. archeologiniai tyrimai atlikti dvaro sodybos aukštutiniame parke (UK 25022), kur ištirtas 154 m^2 plotas, aptikta XIX a. viduriu – XX a. pradžia datuojamų radinių (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 248–251). 2010 m. žvalgomieji tyrimai atlikti Verkių dvaro

2 pav. Bendras atidengtų mūrų vaizdas iš viršaus. Sudarė M. Putrimas

Fig. 2. A general drawing of the view of the unearthed masonry walls as seen from overhead.

sodybos teritorijoje (UK 756), būsimo ūkinio pastato vietoje (Verkių g. 77). Jų metu ištirtas 6 m² plotas, kuriame aptikta XVIII–XIX a. datuojamų radinių (*ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 547). 2011 m. žvalgomieji tyrimai atlikti Verkių dvaro sodybos teritorijos (UK 756) gretimame sklype, planuojamo rekonstruoti gyvenamojo namo vietoje (Verkių g. 79). Ištirtas 8 m² plotas, kuriame aptikta pavienių XVII a. pabaiga – XX a. datuojamų radinių (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 643).

1987 m. pradėti archeologiniai tyrinėjimai Aukštutiniame parke (vadovas A. Varnas, tyrimų ataskaita liko neparašyta), kurių metu buvo iškasta 30x1 m dydžio perkasa skersai kalvą ties apžvalgos aikštele, aptiktas ne ankstesnio kaip XVII a. kultūrinis sluoksnis. 1988 m. pradėtas tyrinėti kalvos P galas. Čia aptiktas 1,5–3 m storio, ne ankstyvesnio kaip XVII a. supiltinio grunto bei statybinių griuvenų sluoksnis. 1990 m. buvo baigti šios vietos tyrimai – iš viso tyrinėtas 600 m² plotas. Tiriamo ploto ŠR dalyje aptikta neolito laikų gyvenvietės pėdsakų – chaotiškai išsidėsčiusių 5–10 cm skersmens stulpaduobių bei kelių židinių liekanų, virš jų 50 cm storio pilkšvo, tikriausiai supustyto smėlio sluoksnis, datuojamas XV–XVI a. PV dalyje atidengtas 2 m aukščio ir 2,5 m ilgio mūro fragmentas preliminariai datuotas XIII a. Taip pat atidengtos, kaip spėjama, pagoniškos šventyklos 7x5 m dydžio molio ir akmens grindinys, mūrinės koplyčios, ribojusios grindinį, XVI a. likučiai. Kalvos V šlaite iškasta 5x2 žvalgomoji perkasa, aptiktas Š–P kryptimi besitęsiančio mūro fragmentas, datuojamas XVI–XVII a. 1991 m. ištirtas 150 m² plotas į R nuo buvusių I. Masalskio centrinių rūmų, padarytas kalvelės, esančios apie 70 m į Š nuo R oficinos, skersinis pjūvis. 1990–1991 m. parko Š dalyje atliekant žemės kasimo darbų archeologinę

priežiūrą, plote į R nuo Mažųjų rūmų aptiktas permaišytas žemės sluoksnis, kuris, remiantis negausia keramika bei statybinėmis griuvenomis, datuojamas XVIII–XIX a. (*ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. II, p. 65–73).

2014 m. Verkių dvarvietės teritorijos P dalyje esančiame šlaite, rekonstruojamų laiptų vietoje Verkių ir Pavilnių regioninių parkų direkcijos užsakymu buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai (ištirtas 3 m^2 plotas) bei žvalgytas apie 123 m^2 plotas. Šių tyrimų metu tirtuose šurfuose archeologiškai vertingų sluoksnių ar pavienių radinių nerasta. Žvalgymų metu didžioji dalis ploto taip pat buvo be archeologiškai vertingų sluoksnių ar pavienių radinių, tačiau žvalgyto ploto Š dalyje (šlaito viršuje) buvo aptikti 5 atskiri mūrų fragmentai (1–3 pav.).

Nukasus 14–40 cm storio pilko miškožemio sluoksnį buvo atidengtas mūrinės sienos kampas (*fragmentas 1*). Viena šio mūro dalis orientuota Š–P kryptimi, kita – R–V kryptimi. Abi dalys susijungia stačiu kampu. Š–P kryptimi orientuota mūro dalis yra 60–70 cm pločio, atidengtas mūro aukštis – 15 cm. R–V kryptimi orientuota mūro dalis buvo atidengta 1,5 m į ilgį, ir siekia 1,9 m storį bei 1,2 m aukštį. Š–P kryptimi bendras atkasto mūro ilgis siekia apie 2,5 m.

Nukasus 15–50 cm storio pilko miškožemio sluoksnį buvo atidengti dar vieni mūrai (*fragmentas 2*). Jų P dalyje yra gana aiškiai pastebimas išgaubimas pagal kalno šlaito kryptį, pats mūras atkastas per 1,5 m plotį (R–V kryptimi). P dalyje atidengtas visas jo išlikęs aukštis – 70 cm, Š–P kryptimi atkasto mūro plotis siekia 5,8–6 m.

Nukasus 60 cm storio pilko miškožemio sluoksnį buvo atidengti treti mūrai (*fragmentas 3*), greičiausiai orientuoti pagal kalno šlaito kryptį. Šių mūrų į žvalgomą plotą pateko tik

3 pav. Mūrų fragmentų 1 ir 2 sienelių bendras vaizdas iš P pusės. Sudarė M. Putrimas.

Fig. 3. A drawing of the general view of masonry wall fragments 1 and 2, as seen from the S.

maža dalis. Mūras atidengtas per 90 cm Š–P kryptimi ir 35 cm R–V kryptimi. Mūro fragmentas įeina į žvalgyto ploto sienelę, atkastas visas jo išlikęs aukštis – 40 cm. Mūras pamūrytas ant įžemio.

Nukasus 5–20 cm storio pilko miškožemio sluoksnį buvo atidengti ketvirti mūrai (*fragmentas 4*), orientuoti greičiausiai pagal kalno šlaito kryptį. Šių mūrų į žvalgomą plotą pateko irgi tik maža dalis. Mūras atidengtas per 1,3 m Š–P

kryptimi ir 70 cm R–V kryptimi. Mūro fragmentas įeina į žvalgyto ploto sienelę, kurioje atkastas visas jo išlikęs aukštis – 1 m. Jis pamūrytas ant įžemio.

Nukasus 10–20 cm storio pilko miškožemio sluoksnį, buvo atidengti penkti mūrai (*fragmentas 5*), orientuoti pagal kalno šlaito kryptį (ŠV–PR (12°) kryptimi). Mūras atidengtas per 2,5 m ŠV–PR kryptimi ir 30 cm ŠR–PV kryptimi. Abu mūro fragmento galai įeina į žvalgyto ploto sienelę, kur atkastas visas jo išlikęs aukštis – 40 cm. Mūras pamūrytas ant įžemio.

Žvalgymų metu aptikti mūrų fragmentai buvo ištirti architekto R. Zilinsko bei *in situ* nuskenuoti 3D skeneriu (darbus atliko UAB „Terra modus“ specialistas M. Putrimas).

Remiantis architekto R. Zilinsko pateikta ataskaita galima teigti, kad mūrų fragmentas 1 datuojamas XVII a. II puse ir identifikuojamas kaip galimas apie 1687 m. pastatytų vyskupo Bžostovskio rūmų PV kampas. Mūrų fragmentas 2 datuojamas XVII a. pradžia, tačiau jį priskirti konkrečiam statiniui yra gerokai sudėtingiau. Šis mūrų fragmentas gali būti skiriamas XVII a. pradžioje pradėtos ir nebaigtos statyti bažnyčios apsidei, vyskupo Masalskio dukterėčios Elenos Masalskytės de Ligne paminėtos Unijos (Vienybės) pusapskritimės bažnytėlės pamatui, gynybinio statinio – kaponiro arba barbakano fragmentui, gynybiniam bei sakraliniam naudojimui vienu metu, 1803 m. inventoriuje minimai rūmų galerijai į upės pusę. Įrodžius mūrų fragmento 2 skyrimo gynybiniam statiniui hipotezę būtų galima teigti, kad Verkiuose XVII a. pradžioje buvo ištisa rimta įtvirtinimų sistema, kurią 1675 m. Mikalojui Steponui Pacui teko šturmuoti karinėmis priemonėmis. Mūrų fragmentas 3 datuojamas XVII a. pradžia, jis įvardytas kaip galimas sienos ar pertvaros pamato galas ar angokraštis. Mūrų fragmentas 4 taip pat datuojamas XVII a. pradžia ir identifikuotas kaip bendros struktūros su mūrų fragmentu 3 dalis. Tai galėjo būti papildomo šlaito sustiprinimo struktūra, nedidelio pagalbinio pastato pamatų liekanos arba didesnio statinio vidinių pertvarų pamatai. Mūrų fragmentas 5 datuojamas XVII a. pradžia ir identifikuotas kaip bendros struktūros su mūrų fragmentais 2, 3 ir 4 dalis. Tikėtina, kad jeigu mūrų fragmentas 2 yra barbakano ar kaponiro dalis, tai mūro fragmentas 5 yra griovio įrengimui naudotos atraminės sienos (kontreskarpo) fragmentas, o fragmentai 3 ir 4 tada laikytini griovyje įrengtų nuolatinių kliūčių pamatais.

The S part of the Verkiai Manor site

During the 2014 field evaluation conducted in the S part of the grounds of the Verkiai Manor site, five masonry wall fragments dating to the early 17th century (Only fragment 1 could perhaps date to the second half of the 17th century.) were discovered (Figs. 1–3). Fragment 1 is a 1.5 m long, 1.9 m thick, and 1.2 m high corner of an E–W masonry wall. It was identified as the SW corner of the castle erected by Bishop Bžostovskis (Pol. *Brzostowski*) in 1687–1699. Fragment 2 is a masonry wall up to 5.8–6 m wide and continuing N–S that could be the foundation of the church apse erected in 1616–1655, but never completed. Fragment 3 is 90 cm long N–S and 35 cm wide. Fragment 4 is 1.3 m long N–S and 70 cm wide. Fragment 5 is 2.5 m long NW–SE and 30 cm wide NE–SW. The purpose of fragments 3–5 is not clear but they could be considered the foundations of stationary obstacles in the moat and the remains of the counterscarp.